

PRACOVNÉ PRÁVO, PRÁVO SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Кравцов Д. М.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Створення здорових і безпечних умов праці – це конституційний обов'язок кожного роботодавця та держави в цілому. Вирішенню питань, що виникають при реалізації права на здорові і безпечні умови праці, насамперед, сприяє впровадження сучасних засобів техніки безпеки і створення санітарно-гігієнічних умов на виробництві, що усувають травматизм і професійні захворювання, використання економічних методів управління охороною праці, навчання населення, професійна підготовка і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці та ін.

Ефективне рішення проблеми безпеки сучасного виробництва можливо лише в результаті глибокого і всебічного вивчення причин та вирогідності виникнення аварій і нещасних випадків на виробництві. Вирішенню цієї задачі багато в чому сприяє розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій. У результаті розслідування кожної виробничої травми з'являється можливість не лише розробити профілактичні заходи, що виключають можливість повторення нещасного випадку в майбутньому, але і розробити заходи безпеки для підприємства, для галузі і для держави в цілому. Дані про рівень виробничого травматизму, отримані в результаті аналізу й узагальнення результатів розслідування, дозволяють судити про ефективність застосовуваних заходів безпеки і створюють науково-обґрунтовану можливість для їх своєчасного удосконалення.

Робота з попередження нещасних випадків, профілактики виробничого травматизму має виняткове значення – це складний комплекс заходів, що потребують глибокого наукового аналізу. Неправильні методи проведення такої роботи, незалежно від вкладених фінансових коштів, можуть не дати позитивного результату.

Заходи з техніки безпеки повинні проводитися так, щоб вони гармонійно сполучилися як з технологічними процесами, так і з фактичною поведінкою працівників при виконанні ними своєї трудової функції. Дотримання правил з техніки безпеки не повинно накладати на працівників додаткового навантаження, перешкоджати виконанню ними робочих операцій і завдавати незручностей; в іншому випадку, такі заходи викликають у працівників лише протидію. У зв'язку з цим, важливо також відзначити, що дотримання мір безпеки не повинно призводити ні до зниження виробітку працівників, ні до

зменшення їхнього заробітку, адже якщо заходи з охорони праці призводять до уповільнення темпу роботи, то знижується продуктивність і тим самим підривається матеріальна зацікавленість працівників. Потрібно прагнути до поєднання заходів з техніки безпеки з бізнес-планами підприємства і матеріальною зацікавленістю працівників, і з їхнім бажанням полегшити собі роботу. В ідеалі, заходи з охорони праці повинні забезпечувати працівникам не лише здорові і безпечні умови праці, але і створювати максимальну зручність виконання покладених на працівника трудових обов'язків, та, в той же час, сприяти досягненню високих показників праці.

Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 року [1], здійснення заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, викликаній умовами праці покладається на Фонд соціального страхування України.

Разом з тим, профілактичну роботу, відповідно до ст. 153 КЗпП України [2] має проводити також роботодавець. Основні заходи щодо профілактики травматизму на рівні підприємства можна умовно розділити на три групи:

1. Інженерно-технічні та санітарні засоби попередження нещасних випадків на виробництві.

До інженерно-технічних заходів можна віднести модернізацію технологічного, підійомно-транспортного обладнання, впровадження огорожувальних та захисних пристроїв, оптимізацію розміщення виробничого обладнання, впровадження автоматичного та дистанційного керування виробничим обладнанням, його планово-попереджувальний ремонт. Санітарно-виробничі заходи включають: придбання або виготовлення пристроїв, які захищають працівників від дії електромагнітних випромінювань, пилу, газів, шуму тощо, влаштування нових і реконструкцію діючих вентиляційних систем, систем опалення, кондиціонування, освітлення; реконструкцію та переобладнання душових, гардеробних тощо.

2. Організаційно-методичні та правові шляхи попередження нещасних випадків. Ця група заходів включає в себе:

- створення служби охорони праці підприємства, комісії з охорони праці підприємства та обрання уповноважених трудових колективів з питань охорони праці – органів, що здійснюють управління та контроль за охороною праці на підприємстві;

- розробка поточних і перспективних планів з подальшого поліпшення й оздоровлення умов праці, а також нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві, закріплення цих планів у колективних договорах;

- інструктаж з техніки безпеки та навчання працівників безпечним прийомам праці;

- попередні і періодичні медичні огляди осіб, які прийняті на визначені роботи, а також працюють за визначеними спеціальностями;

- розслідування та облік нещасних випадків.

3. Економічні механізми забезпечення охорони праці і запобігання нещасним випадкам. Вони включають в себе :

- фінансове планування та фінансування заходів з охорони праці. Фінансування охорони праці, відповідно до Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 року [3], має здійснюватися роботодавцем незалежно від форми власності підприємства. Для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, витрати на охорону праці мають становити не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік. На підприємствах, що утримуються за рахунок бюджету, розмір витрат на охорону праці має встановлюватися у колективному договорі з урахуванням фінансових можливостей підприємства, установи, організації. У зв'язку з вищезазначеним, вважаємо, що питання фінансування заходів з профілактики нещасних випадків не можуть пов'язуватись з економічними показниками виробництва, а конкретні розміри асигнувань мають встановлюватись підприємствами на локальному рівні, але не менше встановленого законом мінімального розміру;

- забезпечення економічної зацікавленості роботодавця у впровадженні більш досконалих засобів охорони праці. Розміри страхових внесків до фонду соціального страхування мають змінюватись в залежності від показників виробничого травматизму. Законодавство має містити економічні стимули підвищення мотивації роботодавців у проведенні роботи з охорони праці шляхом встановлення знижок до існуючих страхових внесків;

- забезпечення економічної відповідальності роботодавця за небезпечні та шкідливі умови праці на підприємстві, за використання засобів виробництва, які не відповідають вимогам охорони праці, за шкоду, заподіяну працівникам каліцтвом, професійними захворюваннями та будь-якими іншими ушкодженнями здоров'я, пов'язаними з виконаннями ними трудових обов'язків. Розмір страхових внесків до фонду соціального страхування у випадках високого рівню травматизму, професійної захворюваності та неналежного стану охорони праці для роботодавця має збільшуватись;

- надання працівникам компенсацій та пільг за важкі роботи та роботи з шкідливими та небезпечними умовами праці, які не можна усунути при сучасному рівні виробництва та організації праці. Таким категоріям працівників мають виплачуватись різного роду надбавки, компенсації, їм має надаватись особливий режим робочого часу, додатковий часу відпочинку тощо.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/77-19/page>
2. Кодекс законів про працю України 1971 р. // Відом. Верх. Ради УРСР.– 1971.– Додаток до № 50.– Ст.375
3. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>